

The background is a solid red color. Overlaid on this are several thick, white, hand-drawn style lines that form a large, irregular, circular shape in the center. The lines are slightly overlapping and have a soft, organic feel.

Couleur Locale

Synopsis editie 2013

Etnisch-culturele diversiteit in de
provincie Antwerpen in feiten en cijfers.

Inhoudsopgave

VOORAF	1
1. CIJFERMATERIAAL EN BEGRIPPEN	2
2. HERKOMSTLANDEN VAN ETNISCH-CULTURELE MINDERHEDEN EN NIEUWKOMERS	2
3. GEOGRAFISCHE SPREIDING: WAAR WONEN ETNISCH-CULTURELE MINDERHEDEN EN NIEUWKOMERS?	3
4. LEEFTIJD EN GESLACHT	5
5. GEZINSSITUATIE	6
6. VERBLIJFSITUATIE	7
7. TALENDIVERSITEIT	8
8. EEN SUPERDIVERSE PROVINCIE? NIEUWKOMERS EN HUN VERSCHILLENDE PROFIELEN	9
9. CONCLUSIES EN UITDAGINGEN	10
10. COULEUR LOCALE OP MAAT	11
COLOFON	12

Vooraf

Couleur Locale 2013 bundelt het beschikbare cijfermateriaal over etnisch-culturele minderheden en nieuwkomers in de provincie Antwerpen. De publicatie is een kwantitatieve foto van de etnisch-culturele diversiteit anno 2013: wie zijn de etnisch-culturele minderheden, welke nieuwkomers ontving onze provincie?

Prisma vzw en de provincie Antwerpen brengen deze publicatie uit ter ondersteuning van lokale besturen, organisaties en voorzieningen. Lokale besturen zijn verantwoordelijk voor de regie van het integratiebeleid op hun grondgebied. Ook organisaties en voorzieningen hebben steeds vaker een divers samengesteld cliënteel én personeel.

Couleur Locale 2013 geeft inzicht in de doelgroepen waarvoor besturen, organisaties en voorzieningen diensten leveren. Welke zijn de herkomstlanden van etnisch-culturele minderheden en nieuwkomers? Waar wonen zij? Hoe is hun verblijfssituatie? Welke talen spreken zij? Welke kenmerken delen zij? Hoe verschillen zij onderling? Hoe verschilt de stad Antwerpen van de rest van de provincie? Op deze vragen geeft de publicatie een antwoord.

Verder stellen we ons de vraag hoe het gesteld is met het concept *superdiversiteit* in de provincie Antwerpen. We nemen de proef op de som en toetsen onze gegevens aan dit fenomeen.

Het cijfermateriaal is vergelijkbaar met en complementair aan de Lokale Inburgerings- en Integratiemonitor (LIIM). U kan *Couleur Locale 2013* als kader gebruiken bij de analyse van uw eigen gemeente.

De LIIM beschikt voor gemeenten die niet tot de 13 centrumsteden behoren over een beperkte indeling van de herkomstlanden van etnisch-culturele minderheden. Wij kunnen dit meer gedetailleerd aanleveren. Uniek is bovendien dat we voor de etnisch-culturele minderheden de gezinssamenstelling, en in het bijzonder de gemengde gezinnen, in kaart kunnen brengen. Ook voor nieuwkomers kunnen we dieper ingaan op de cijfers, met o.a. verblijfsstatuut en kenmerken die daar mee samenhangen.

Couleur Locale 2013 is het resultaat van een intensieve samenwerking tussen het provinciebestuur van de provincie Antwerpen (Dienst Welzijn en Gezondheid) en Prisma vzw, het expertise- en ondersteuningscentrum inzake etnisch-culturele diversiteit in de provincie Antwerpen.

We wensen u alvast veel plezier bij het lezen van deze synopsis. De integrale versie van *Couleur Locale 2013* is terug te vinden op www.prismavzw.be/couleurlocale en op www.provant.be/couleurlocale

Kris Cleiren

algemeen directeur Prisma vzw

Peter Bellens

gedeputeerde provincie Antwerpen

1. Cijfermateriaal en begrippen

Etnisch-culturele minderheden zijn alle personen die zelf met een vreemde nationaliteit geboren zijn, of van wie minstens één van de ouders met een vreemde nationaliteit geboren is. We grijpen terug naar gegevens uit het Rijksregister om hen in kaart te brengen.

Nieuwkomers zijn alle buitenlanders die zich in de periode tussen 1 januari 2010 en 31 december 2012 voor het eerst in de provincie Antwerpen (zonder de stad) vestigden, én ook voor het eerst in België. Via de Kruispuntbank Inburgering beschikken we over gegevens van de nieuwkomers in de provincie Antwerpen, echter niet over nieuwkomers in de stad Antwerpen.

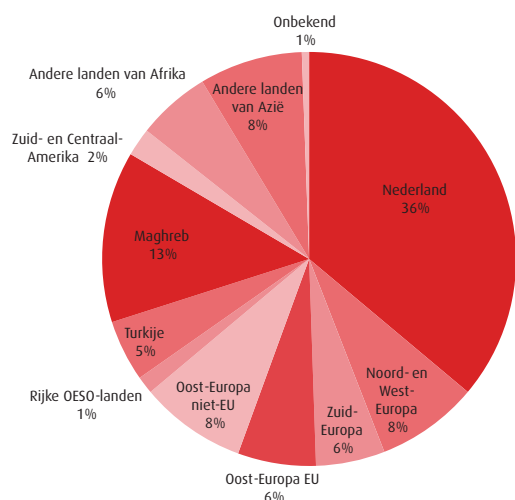
2. Herkomstlanden van etnisch-culturele minderheden en nieuwkomers

Etnisch-culturele minderheden maken in de stad Antwerpen 43% van de totale bevolking uit. In de rest van de provincie is dat 14%. Hun belangrijkste herkomstlanden zijn Nederland en de Maghreb landen (fig. 1 en 2).

Ongeveer de helft van de etnisch-culturele minderheden heeft de Belgische nationaliteit. Bij de bevolking met herkomst in de Maghreb en Turkije ligt dit cijfer veel hoger. De bevolking met herkomst in de EU-landen heeft daarentegen vaker een vreemde nationaliteit.

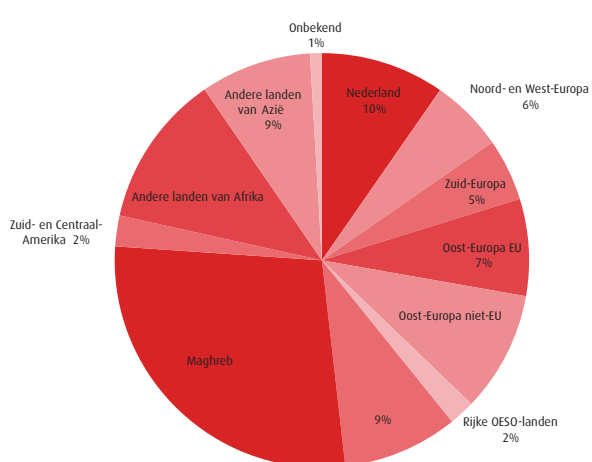
—
2
—

Fig. 1 Etnisch-culturele minderheden naar herkomst, provincie Antwerpen zonder stad

178.548 personen – 14% van de totale bevolking
Data voor 1/1/2012
BRON: Rijksregister, verwerking Steunpunt Sociale Planning provincie Antwerpen en Prisma vzw

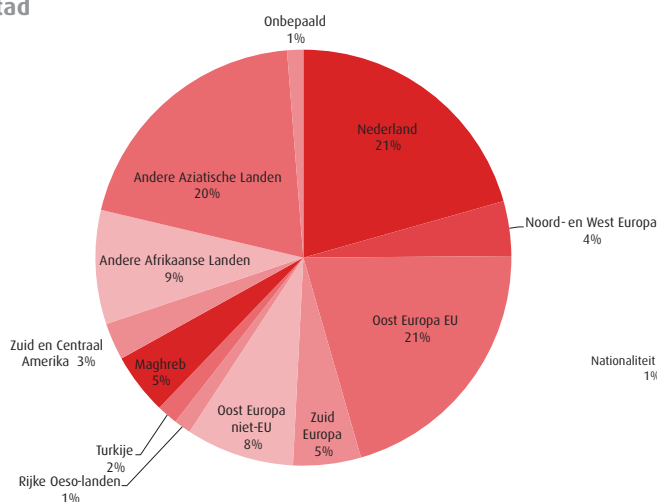
Fig. 2 Etnisch-culturele minderheden naar herkomst, stad Antwerpen

216.215 personen – 43% van de totale bevolking
Data voor 1/1/2012
BRON: Databank Steunpunt Sociale Planning provincie Antwerpen, verwerking SSP en Prisma vzw

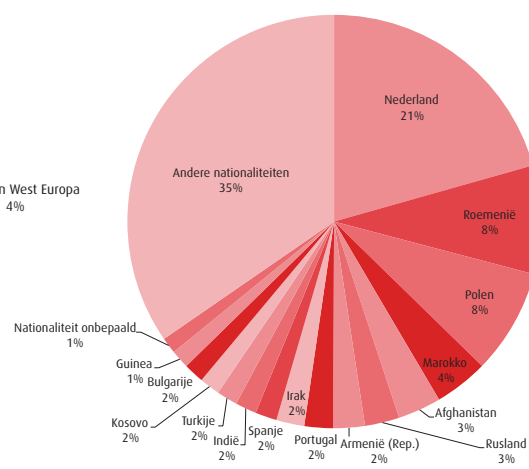
In de periode 2010–2012 vestigden 21.918 **nieuwkomers** zich in de provincie Antwerpen (uitgezonderd de stad Antwerpen). Zij komen vooral uit Nederland, Azië en Oost-Europa. De nieuwkomers tellen samen 153 nationaliteiten. De ene helft van de nieuwkomers heeft samen 7 nationaliteiten: Nederland, Roemenië, Polen, Marokko, Afghanistan, Rusland en Armenië. De andere helft telt nog 146 nationaliteiten, erg gefragmenteerd dus. Dit suggereert dat migraties veranderen. Nieuwkomers sluiten, wat hun nationaliteiten betreft, slechts gedeeltelijk aan bij de etnisch-culturele minderheden. Als we opsplitsen naar aparte nationaliteiten, wordt de grote diversiteit zeer duidelijk.

Fig. 3. Nieuwkomers 2010–2013 naar herkomst (landengroepen), provincie Antwerpen zonder stad

21.918 personen
 Alle nieuwkomers, ongeacht eventuele verhuisbewegingen¹
 Data voor 1/1/2013
 BRON: Kruispuntbank Inburgering, verwerking Prisma vzw

Figuur 4. Nieuwkomers 2010–2013 naar nationaliteit, provincie Antwerpen zonder stad

21.918 personen
 Alle nieuwkomers, ongeacht eventuele verhuisbewegingen
 Data voor 1/1/2013
 BRON: Kruispuntbank Inburgering, verwerking Prisma vzw

3. Geografische spreiding: waar wonen etnisch-culturele minderheden en nieuwkomers?

De geografische spreiding van nieuwkomers is anders dan die van de etnisch-culturele minderheden in het algemeen.

Etnisch-culturele minderheden vinden we vooral terug in de gemeenten in de rand rond Antwerpen, Mechelen, Turnhout en in de grote gemeenten van de Zuiderkempen. Kaart 1 toont de woonplaatsen van de etnisch-culturele minderheden, uitgezonderd de bevolking met een Nederlandse herkomst².

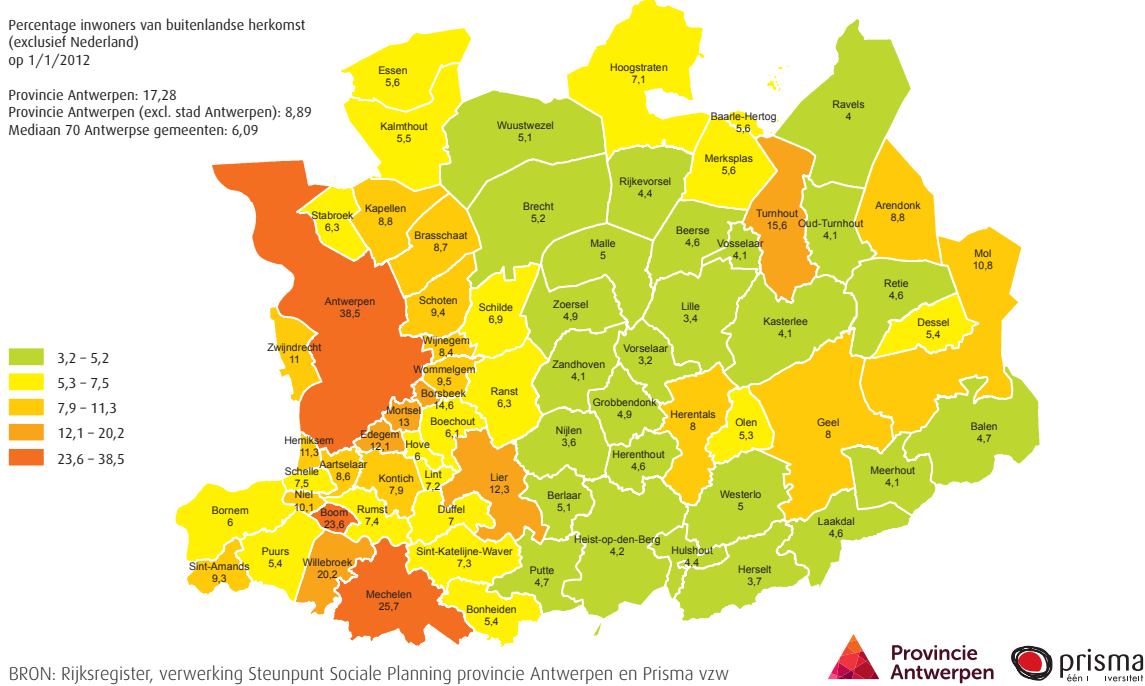
Nieuwkomers wonen veel meer verspreid over de provincie. Het verschil valt extra op bij de etnisch-culturele minderheden en nieuwkomers met herkomst in niet-EU-landen. De herkomstlanden van nieuwkomers sluiten in de meeste gemeenten niet aan bij

¹ Sommige nieuwkomers verhuizen vaak, bijvoorbeeld asielzoekers.

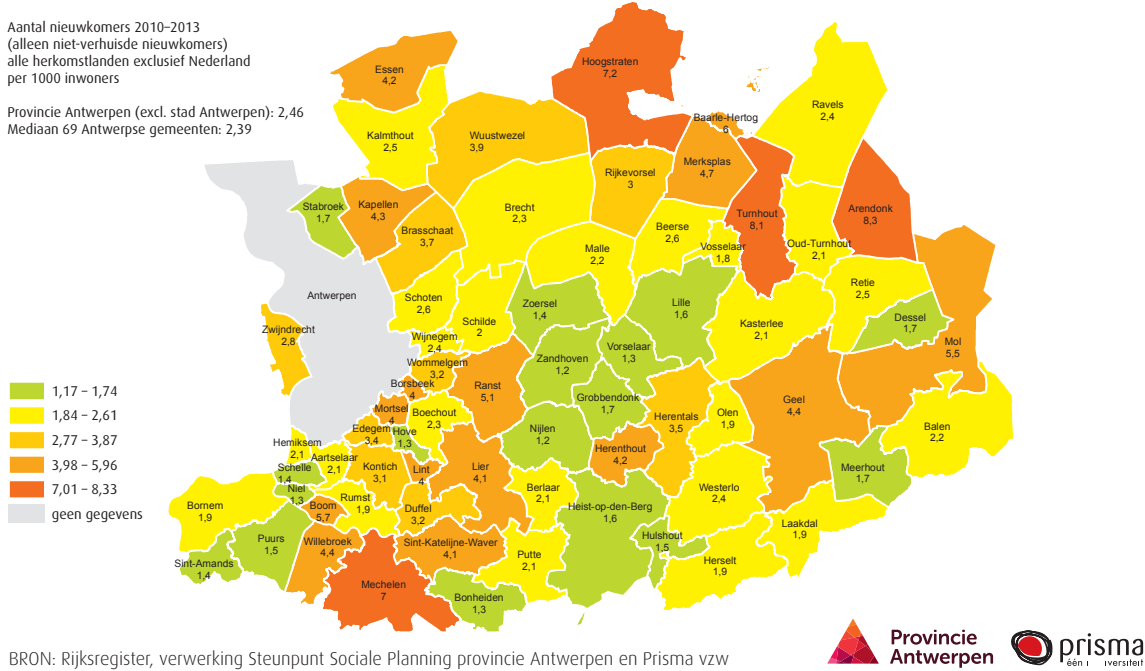
² De bevolking met Nederlandse herkomst is vooral erg groot in de grensgemeenten en vertekent zo het algemene beeld.

die van de etnisch-culturele minderheden, met uitzondering in Mechelen, Boom en Willebroek. In de grensgemeenten met Nederland valt op dat er veel nieuwkomers uit niet-EU-landen zijn, terwijl er geen etnisch-culturele minderheden met die herkomst wonen. Kaart 2 toont alle nieuwkomers, uitgezonderd de Nederlanders, naar hun eerste woonplaats in de provincie Antwerpen.

Kaart 1. Percentage etnisch-culturele minderheden in de totale bevolking, uitgezonderd Nederlandse herkomst

Kaart 2. Aantal nieuwkomers per 1000 inwoners, alle herkomstlanden uitgezonderd Nederland

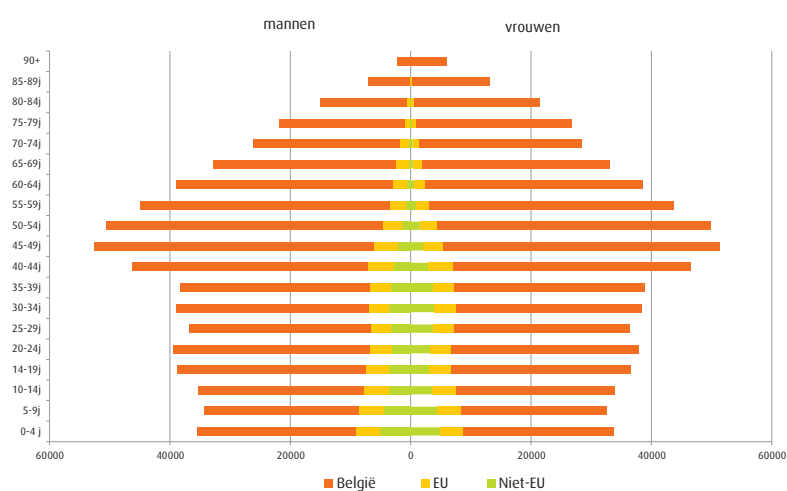

Er lijkt sprake te zijn van nieuwe migratiegemeenten waar de bevolking van buitenlandse herkomst van meet af aan zeer sterk gediversifieerd is. Maar ook in de klassieke migratiegemeenten, gemeenten met een lange migratiegeschiedenis, verandert de etnisch-culturele diversiteit.

4. Leeftijd en geslacht

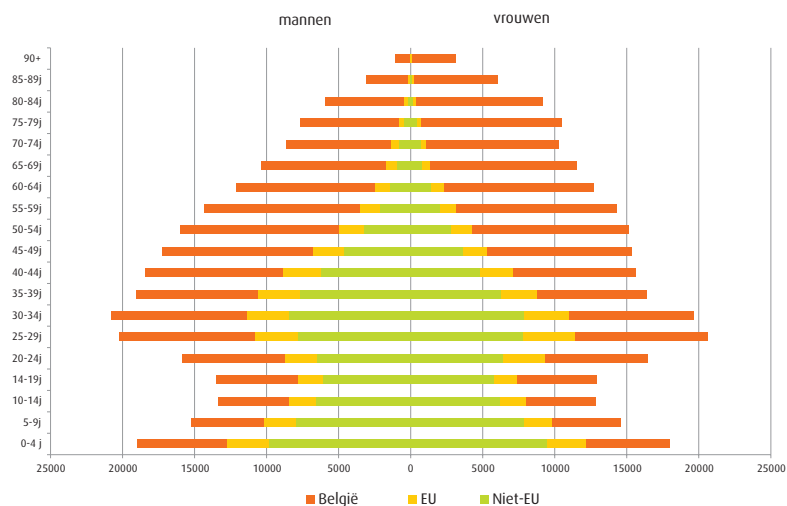
Verschillen in leeftijd en geslacht zijn nauw verbonden met verschillen in herkomst. De bevolking van Belgische herkomst vergrijst, terwijl de etnisch-culturele minderheden veel meer jongeren tellen. Dit is het meest uitgesproken bij de bevolking van niet-EU herkomst. De etnisch-culturele minderheden versterken de voet van de bevolkingspiramide. Dit is erg uitgesproken in de stad Antwerpen. 68% van de 0- tot 4-jarigen heeft er buitenlandse roots. In de rest van de provincie is dat 25%. Tegelijkertijd is er sprake van gekleurde vergrijzing bij de etnisch-culturele minderheden, al is die vooralsnog relatief klein.

Fig. 5. Bevolking naar herkomst, leeftijd en geslacht, provincie Antwerpen zonder stad

1.283.339 personen – data op 1/1/2012
 BRON: Databank Steunpunt Sociale Planning Provincie Antwerpen, verwerking SSP en Prisma vzw

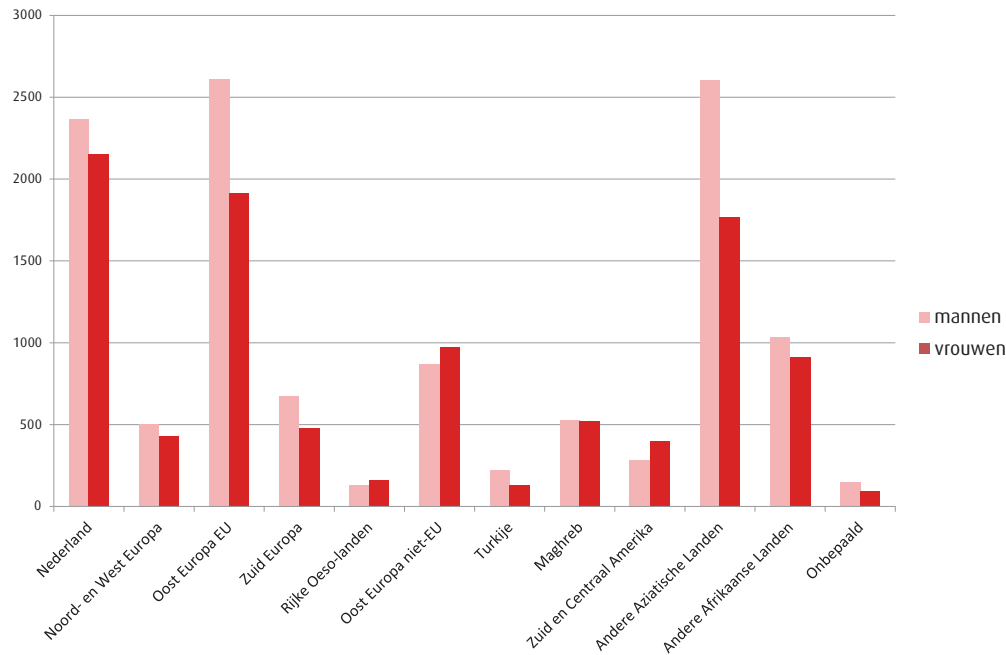
Fig. 6. Bevolking naar herkomst, leeftijd en geslacht, stad Antwerpen

507.169 personen
 Data op 1/1/2012
 BRON: Databank Steunpunt Sociale Planning Provincie Antwerpen, verwerking SSP en Prisma vzw

Bij nieuwkomers zien we mannelijke en vrouwelijke migratiestromen. Nieuwkomers uit Azië, Oost-Europa en Zuid-Europa zijn vaker dan gemiddeld mannen. Nieuwkomers uit Zuid- en Centraal-Amerika en Oost-Europa niet-EU zijn vaker vrouwen.

Figuur 7. Nieuwkomers naar nationaliteit (landengroepen) en geslacht, provincie Antwerpen zonder stad

21.918 personen – Data voor 1/1/2013 BRON: Kruispuntbank Inburgering, verwerking Prisma vzw

5. Gezinsituatie

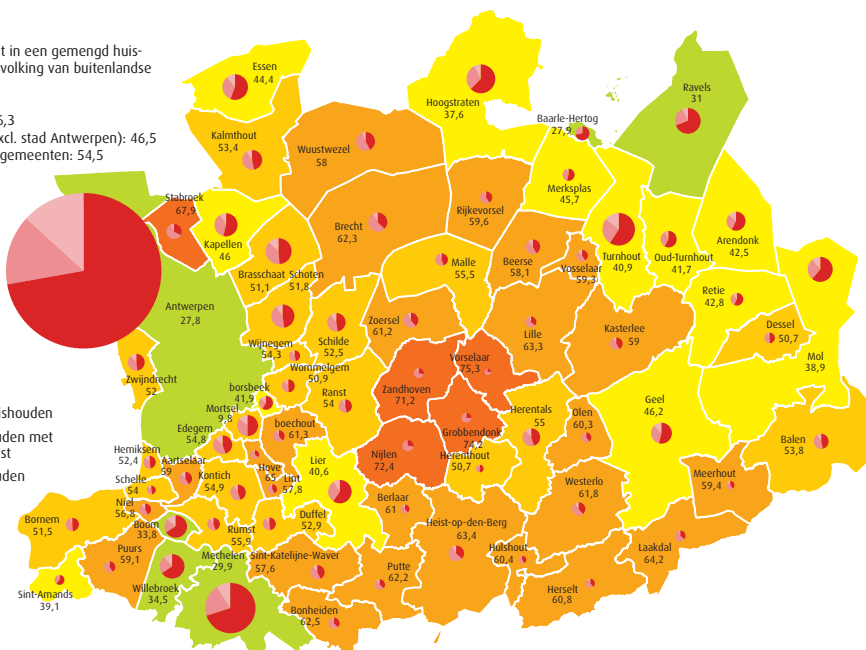
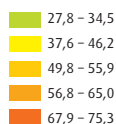
De gezinsituatie van kinderen en jongeren verschilt sterk naargelang hun herkomst. Dit loopt grotendeels gelijk voor de stad Antwerpen en de rest van de provincie. Kinderen en jongeren met Turkse of Maghrebijnse herkomst wonen vaker dan gemiddeld bij gehuwde ouders. Kinderen en jongeren uit Zuid- en Centraal-Amerika en uit Afrika groeien veel vaker op bij een alleenstaande ouder. In de provincie (zonder de stad Antwerpen) zijn kinderen en jongeren met herkomst in de Aziatische, Afrikaanse en Oost-Europese niet-EU herkomst opvallend vaker lid van een collectief huishouden.

De mate waarin de bevolking in een etnisch-cultureel gemengd huishouden woont, is afhankelijk van de eigen herkomst maar ook van de gemeente waarin men woont. De bevolking van Belgische, Turkse en Maghrebijnse herkomst woont het vaakst in een niet-gemengd huishouden. De mensen met een herkomst in de rijke OESO-landen, Noord-West-Europa, Zuid-Europa en Zuid- en Centraal-Amerika wonen vaker in een gemengd gezin. De verschillen tussen de gemeenten zijn hier opvallend. In de gemeenten met een hoog percentage etnisch-culturele minderheden wonen zij vaker in niet-gemengde gezinnen. In gemeenten met een kleine bevolking van buitenlandse herkomst wonen zij vaker in een gemengd huishouden.

Kaart 3. Percentage etnisch-culturele minderheden dat in een gemengd huishouden woont

Percentage inwoners dat in een gemengd huishouden woont bij de bevolking van buitenlandse herkomst op 1/1/2012

Provincie Antwerpen: 36,3
 Provincie Antwerpen (excl. stad Antwerpen): 46,5
 Mediaan 69 Antwerpse gemeenten: 54,5

394.823 personen – Data voor 1/1/2013

BRON: Rijksregister, verwerking Steunpunt Sociale Planning provincie Antwerpen en Prisma vzw

6. Verblijfssituatie

De verblijfssituatie van etnisch-culturele minderheden en nieuwkomers vertelt ons iets over hun rechten en plichten, en de zekerheid en stabiliteit van hun verblijf in België. Het eerste verblijfsstatuut van nieuwkomers geeft bovendien inzicht in het migratiekanaal. Hoe zijn zij gemigreerd naar België?

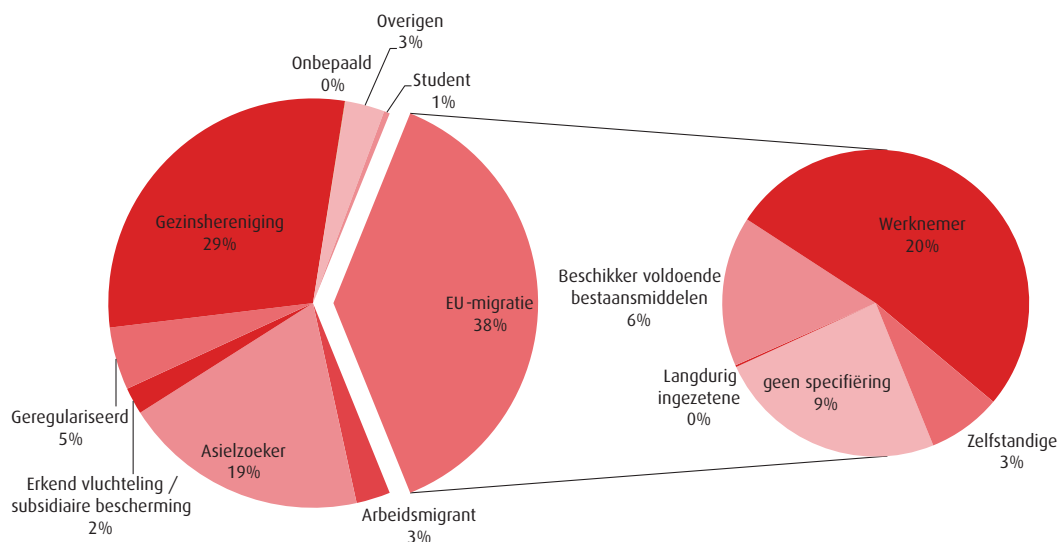
Voor etnisch-culturele minderheden leiden we de verblijfssituatie af van de inschrijving in de administratieve registers. De meerderheid is ingeschreven in het bevolkingsregister. Dat impliceert dat zij een zeer stabiel verblijf hebben.

In de stad Antwerpen is een hoger percentage etnisch-culturele minderheden ingeschreven in het vreemdelingenregister.

De bevolking met herkomst in de Afrikaanse en Aziatische landen, en in het bijzonder diegenen met een Oost-Europese niet-EU herkomst, is vaak ingeschreven in het wachtregister. Zij hebben een onstabiele verblijfssituatie.

Voor nieuwkomers zijn *EU-migrant*, *gezinshereniger* of *asielzoeker* de belangrijkste migratiekanalen. EU-migranten zijn voor de helft werknemers. Figuur 8 toont de migratiekanalen van alle nieuwkomers in de periode 2010–2012.

Figuur 8. Nieuwkomers naar eerste verblijfsstatuut

21.918 personen

Data voor 1/1/2013

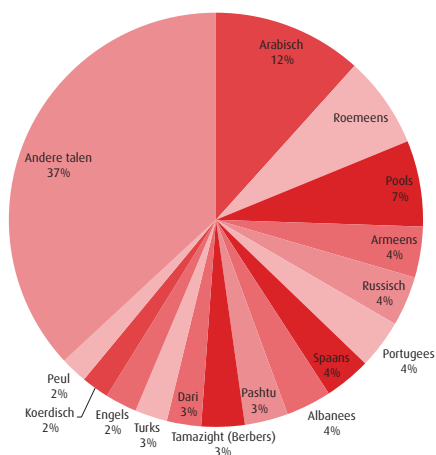
BRON: Kruispuntbank Inburgering, verwerking Onthaalbureau Inburgering Prisma vzw

Er zijn ook verschillen naar geslacht. Zo zijn gezinsherenigers opvallend vaker vrouwen, terwijl arbeidsmigranten dan weer veel vaker mannen zijn. Nieuwkomers wonen verschillend verspreid over de provincie naargelang hun verblijfsstatus. Voor EU-migranten vinden we bijvoorbeeld in de tuinbouwgemeenten Sint-Katelijne-Waver en Hoogstraten hoge cijfers. De arbeidsmigranten zijn duidelijk verbonden aan steden als Mechelen, Turnhout of de gemeente Mol, waar een aantal grote bedrijven gevestigd zijn.

7. Talendiversiteit

De talendiversiteit bij nieuwkomers is erg groot. We beschikken over gegevens van 11.095 nieuwkomers. Samen spreken zij 113 talen. Net als bij de nationaliteiten valt op hoe groot de groep *andere talen* is. 24% van deze nieuwkomers hebben samen 86 verschillende moedertalen.

Figuur 9. Nieuwkomers 2010–2012 naar moedertaal

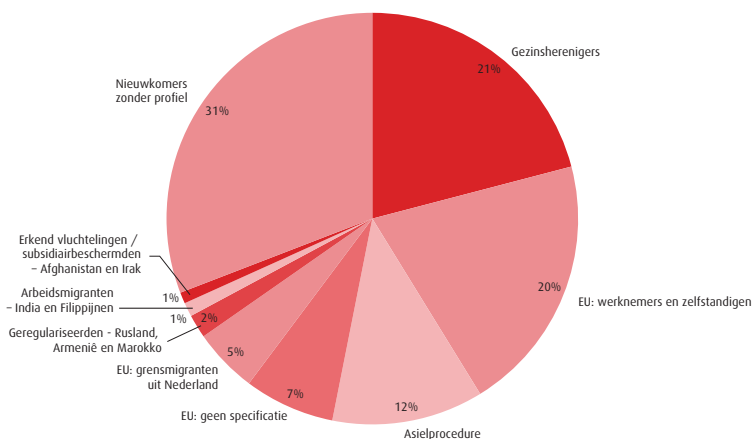

11.095 personen – Data voor 1/1/2013 BRON: Kruispuntbank Inburgering, verwerking Prisma vzw

8. Een superdiverse provincie? Nieuwkomers en hun verschillende profielen

Uit onze data blijkt dat de diversiteit binnen de etnisch-culturele minderheden groot is. We gingen hierop door en probeerden profielen af te bakenen van nieuwkomers. Uiteindelijk dreven er 8 verschillende profielen boven en dit op basis van een gedeelde nationaliteit en verblijfsstatus. Desondanks vielen 6.763 personen ofwel 31% van de nieuwkomers hier nog buiten.

Figuur 10. Nieuwkomers naar profiel – profielen waarvoor we meer dan 100 personen met dezelfde nationaliteit en dezelfde verblijfsstatus vonden

21.918 personen – Data voor 1/1/2013 BRON: Kruispuntbank Inburgering, Onthaalbureau Inburgering Prisma vzw

Wat zegt dit over de provincie Antwerpen en haar mogelijks superdiverse karakter? Er vallen twee zaken op.

Eenzijds is er een grote groep van etnisch-culturele minderheden die behoren tot een aantal afgebakende gemeenschappen. Die gemeenschappen kunnen we verbinden met bepaalde migratiestromen uit het verleden. Zij wonen veelal in de steden en gemeenten met een lange migratiegeschiedenis. De praktijk leert ons wel dat binnen die gemeenschappen de diversiteit steeds groter wordt.

Anderzijds zijn er overal in de provincie nieuwkomers met heel uiteenlopende profielen. We zien duidelijk de invloed van de intra-Europese migratie en van de asielprocedure. In steden en gemeenten met een lange migratiegeschiedenis vullen zij de bestaande gemeenschappen aan. In andere steden en gemeenten lijken zij de eerste migranten te zijn. In die gemeenten is diversiteit van bij de start erg gefragmenteerd.

9. Conclusies en uitdagingen

Etnisch-culturele diversiteit duikt op in heel de provincie Antwerpen

De stad Antwerpen en de rest van de provincie zijn onderling niet vergelijkbaar. In de stad zijn verschillen duidelijker, tegenstellingen scherper, aantallen groter. Maar als we de stad even buiten beschouwing laten, zien we dat in de rest van de provincie etnisch-culturele diversiteit overal opduikt, zij het niet altijd op dezelfde manier. We zien duidelijk de invloed van de intra-Europese migratie en de migratie via de asielprocedure. In klassieke migratiegemeenten, die een lange migratiegeschiedenis kennen, is etnisch-culturele diversiteit volop in verandering.

Tegelijkertijd waaiert etnisch-culturele diversiteit uit. In gemeenten die nog niet zo lang geconfronteerd worden met etnisch-culturele diversiteit, lijkt die diversiteit vluchtiger, minder (be)grijpbaar, meer gefragmenteerd. In nieuwe migratiegemeenten is etnisch-culturele diversiteit een zaak van enkele individuen en gezinnen die niet steeds een link hebben met elkaar. Zij zijn minder zichtbaar, maar de cijfers tonen aan dat ook in deze gemeenten de samenstelling van de bevolking verandert.

Superdiversiteit in de provincie Antwerpen. Een verhaal van 1001 fragmenten.

Migraties veranderen. Zo zijn nieuwkomers geen afspiegeling van de grotere groep etnisch-culturele minderheden. We vinden bij nieuwkomers in de voorbije drie jaar 153 verschillende nationaliteiten en 113 moedertalen, zeer uiteenlopende verblijfsstatuten, vrouwelijke en mannelijke migratie, tijdelijke en permanente migratie. Nieuwe migraties, dalende reiskosten, nieuwe communicatiemiddelen, maatschappelijke evoluties binnen klassieke etnisch-culturele minderheden, ... zorgen er voor dat de verscheidenheid binnen de diversiteit exponentieel toeneemt.

Dit leidt tot nieuwe integratievraagstukken. Bereik ik voldoende mensen met de gekende brugfiguren? Zijn er nog gemeenschappen die ik in zijn geheel kan mobiliseren voor een project? Hoe communiceer ik met zo'n diverse en gefragmenteerde doelgroep? Hoe kunnen we dynamieken in de bevolkingssamenstelling, evoluties binnen groepen en gemeenschappen, netwerken, ... blijven opvolgen? Hoe kan ik alle individuen en groepen in de samenleving betrekken?

Kwantitatief en kwalitatief onderzoek. De siamese tweeling van een innovatief beleid rond etnisch-culturele diversiteit.

Het cijfermateriaal uit *Couleur Locale 2013* biedt de lezer een helicopterzicht op de etnisch-culturele diversiteit in de provincie Antwerpen. En ja, we zijn er trots op. We kunnen echter niet ontkennen dat het monnikenwerk was.

We blijven het dan ook een uitdaging voor de overheid vinden om de bestaande databanken rond etnisch-culturele diversiteit beter op elkaar af te stemmen en waar mogelijk verder te integreren. Dat kan het kwalitatief onderzoek rond het thema alleen maar naar een hoger niveau tillen. Maar ook beleidsmakers zijn uiteraard gebaat met cijfermateriaal dat ze beter kunnen operationaliseren en vertalen in concrete beleidslijnen.

Kwantitatief onderzoek is broodnodig, maar moet hand in hand gaan met het nodige kwalitatief onderzoek. Zo halen we uit ons cijfermateriaal dat etnisch-culturele diversiteit gepaard gaat met verschillen in leeftijd, geslacht, gezinssamenstelling, enz. Bijkomend kwalitatief onderzoek kan ons echter inzichten opleveren op welke manier een aantal van deze kenmerken op mogelijke sociale achterstelling kunnen wijzen. Denken we maar bijvoorbeeld aan gezinnen met alleenstaande ouders.

Om hier gefundeerder op in te kunnen gaan is extra tijd en middelen nodig voor bijkomend kwalitatief onderzoek. Een maatschappelijk belangrijk thema als etnisch-culturele diversiteit verdient deze inhaalbeweging.

10. Couleur Locale op maat

Wil je de etnisch-culturele diversiteit in je gemeente of bij het doelpubliek van je organisatie of voorziening in kaart krijgen? Vraag dan naar de ondersteuning op maat die Prisma vzw je kan bieden. We presenteren cijfermateriaal op maat van je gemeente, organisatie of dienst en bekijken samen hoe je met de etnisch-cultureel diverse realiteit aan de slag kan gaan. Ook bij het Steunpunt Sociale Planning van de provincie Antwerpen kan je terecht voor gedetailleerd cijfermateriaal.

Colofon

Redactie: Marlies Stubbe (Prisma vzw) en Rudy Marynissen (Provincie Antwerpen)
Eindredactie: Serge Spoelders (Prisma vzw) en Liesbet Tilsley (Provincie Antwerpen)
Lay-out: MadeByHanna
Drukwerk: Provincie Antwerpen
Verantwoordelijke uitgever: Kris Cleiren – algemeen directeur Prisma vzw
Copyright: *Couleur Locale 2013* is gepubliceerd onder de Creative Commons-licentie (BY/NC/ND) Meer info via creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/2.0/be/deed.nl

januari 2014

Prisma vzw

Brusselsepoortstraat 8
2800 Mechelen

T 015 28 18 30

E info@prismavzw.be

W www.prismavzw.be

Prisma vzw is het expertise- en ondersteuningscentrum inzake etnisch-culturele diversiteit in de provincie Antwerpen. Als onthaalbureau organiseren we het inburgeringstraject voor nieuwkomers in de provincie Antwerpen. Als diversiteits- en integratiecentrum ondersteunen we lokale besturen en organisaties in het omgaan met etnisch-culturele diversiteit.

Couleur Locale 2013 is het resultaat van een intensieve samenwerking tussen het provinciebestuur van de provincie Antwerpen (Dienst Welzijn en Gezondheid) en Prisma vzw, het expertise- en ondersteuningscentrum inzake etnisch-culturele diversiteit in de provincie Antwerpen.

De integrale versie van *Couleur Locale 2013* is terug te vinden op www.prismavzw.be/couleurlocale en op www.provant.be/couleurlocale